

ДО ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНО-СПРЯМОВАНИХ ОЧІКУВАНЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Гончар Людмила Вікторівна

д.пед.нак, старший науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України, м. Київ

Вступ. Сучасна сім'я, перебуваючи на межі різних ціннісних уявлень і моральних ідеалів, переживає трансформаційні зміни, які часто спричиняють деструктивність її виховної функції, розмиття усталених виховних традицій, зниження батьківської відповідальності, зростання відчуженості між батьками і дітьми. Як наслідок, фіксується зростання споживацьких настроїв дітей, молоді, рівня агресії серед них, засвоєння певною частиною дітей насильницької моделі поведінки, яка згодом відтворюється як цілком прийнятна у взаєминах із ровесниками та старшим поколінням.

Усе це активізує потребу **зміцнення родинних зв'язків, зокрема** необхідність моніторингу сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді.

Мета роботи. Здійснити теоретичну інтерпретацію сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді.

Матеріали і методи. Для здійснення теоретичного обґрунтування проблеми було використано теоретичні методи дослідження: аналіз філософської, соціологічної, психологічної та педагогічної літератури для розкриття теоретичних основ означеної проблеми, уточнення сутності понять «сімейно-спрямовані очікування сучасної учнівської молоді», «готовність молодої особистості до майбутнього сімейного життя»; синтез, порівняння, систематизація, узагальнення теоретичних та емпіричних даних для розроблення основних підходів до організації виховної роботи з учнівською молоддю, їхніми вчителями і батьками тощо.

Результати і обговорення. До вивчення проблеми формування ціннісних ставлень особистості зверталися сучасні філософи (М. Каган, Г. Вижлецов та

ін.), соціологи (І. Журавльова, М. Лапін та ін.), психологи (І. Бех, М. Боришевський, О. Морщакова та ін.), педагоги (О. Вишневський, О. Єжова, О. Сухомлинська та ін.).

Проблеми підготовки молоді до сімейного життя набули висвітлення в працях О. Кізь (формування психологічної готовності вихованців шкіл-інтернатів до створення сім'ї); Т. Демидової (основні механізми формування уявлень про майбутню сім'ю); А. Денисенко (вивчення психологічних засад подружніх взаємовідносин); Л. Яценко (гендерний чинник у підготовці старшокласників до сімейного життя); Н. Гусак (виявлення основних суперечностей, які негативно впливають на підготовку сучасної молоді до конструктивних сімейних взаємин); Е. Мартинової (визначення ролі системи освіти у статевому вихованні молоді, формуванні нового сім'янина), Л. Долинської (соціально-психологічний тренінг підготовки молоді до сімейного життя).

Проблема формування готовності до відповідального батьківства сучасної молоді представлена в працях Л.Канішевської, В.Малиношевського, В.Шахрай.

Проблематика соціально-педагогічної роботи із сім'єю, зокрема, молоді, не втрачає своєї актуальності у дослідженнях Т. Алексєєнко, О. Безпалько, В. Бочарової, Н. Бугаєць, Ю. Василькова, Т. Василькової, В. Гурова, З. Зайцевої, І. Зверєвої, А. Капської, Г. Лактіонової, Л. Мардахаєва, Ж.Петрочко, С. Толстоухової, І. Трубавіної та ін.

Шляхом осмислення різних підходів до проблеми сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді було визначено поняття: «сімейно-спрямовані очікування сучасної учнівської молоді», «готовність молоді особистості до майбутнього сімейного життя».

«Сімейно-спрямовані очікування сучасної учнівської молоді» розглядаємо як процес психічної регуляції поведінки, який забезпечується когнітивною, емоційно-ціннісною та поведінковою готовністю особистості до майбутнього сімейного життя.

«Готовність молоді особистості до майбутнього сімейного життя»

тракуємо як психологічний феномен, що охоплює інтегральну сукупність якостей, що поєднує наявність знань, навичок і вмінь з сімейної педагогіки, основ репродуктивної культури, позитивне ставлення до майбутнього сімейного життя, свідоме усвідомлення відповідальності за ефективне виконання подружніх і батьківських ролей, які забезпечують у майбутньому здатність молоді особи свідомо планувати майбутнє подружнє життя та народження дітей.

«Готовність молоді особистості до майбутнього сімейного життя» на наш погляд, характеризується: 1) певною сумою знань: щодо значення сім'ї в житті людини та її функцій; щодо подружніх і батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, способи взаємодії між молодим подружжям та з майбутньою дитиною; знання з основ репродуктивного здоров'я; 2) наявністю емпатійної здатності, позитивного ставлення до нових обов'язків, прагнення свідомо і відповідально виявляти подружні й батьківські почуття; здатність до самовдосконалення; 3) наявністю елементарних побутових вмінь, необхідних для майбутнього подружнього життя, вмінь елементарного догляду за дитиною та створення безпечного середовища для неї; вміння застосовувати необхідні знання у спілкуванні і міжособистісній взаємодії; уміння регулювати власні емоції і поведінку.

Характеризуючи сімейно-спрямовані очікування як процес, виокремлюємо у ньому наступні структурні складові: «очікуване сімейне середовище», «очікуваний чоловік/дружина», «очікуване розподілення ролей у сімейній системі при реалізації сімейних функцій», «очікувана кількість дітей», «очікуване виконання партнером батьківської ролі», «очікувана інтимна сфера у подружньому житті», «очікувана потреба в моральній та емоційній підтримці з боку партнера» та ін.

Ми вважаємо, що сімейно-спрямовані очікування сучасної учнівської молоді можуть розглядатися і як властивість, якими володіє особистість щодо

соціальних дій, спрямованих на прогнозування і конструювання нею свого майбутнього.

Для визначення рівнів готовності учнівської молоді до майбутнього сімейного життя було розроблено комплексну методику дослідження сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді, яка включала, зокрема: адаптовану діагностичну методику визначення ролевих очікувань та домагань у шлюбі (РОД) О. Волкової, опитувальник «Ставлення старшокласників до сімейних цінностей» (авторський), проєктивну методику «Мій ідеал сім'ї» (авторську), адаптовану «Методику діагностики соціально-психологічної адаптації» К.Роджерса і Р.Даймонда, методику «Здатність до емоційно-значущих стосунків» А.Івашова, «Методику діагностики комунікаційної установки» В.Бойко, «Методику діагностики схильності до конфліктної поведінки» К.Томаса, метод спостережень та ін.

Висновки. Отже, моніторинг сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді буде більш ефективним, якщо він буде здійснюватися відповідно до науково-обґрунтованих теоретико-методичних основ, а також з'ясування базових індикаторів, за якими буде здійснено збір інформації й розробки та обґрунтування діагностичного інструментарію для здійснення моніторингу сімейно-спрямованих очікувань старшокласників. Це дасть можливість для визначення пріоритетів, ціннісних орієнтацій та з'ясування основних тенденцій, закономірностей, основних детермінант формування сімейно-спрямованих очікувань сучасної учнівської молоді в Україні.

Література

1. Гончар Л. В. *Формування гуманних взаємин батьків з дітьми молодшого шкільного і підліткового віку*: монографія. Київ: ТОВ «Задруга». 2017. 360 с.
2. Канішевська, Л. В. Деякі аспекти проблеми формування готовності до усвідомленого батьківства у вихованців інтернатних закладів. In: Education,

Law, Business: *Collection of scientific articles Cartero Publishing House*. Madrid, Spain. 2020. P. 77–81.

3. Шахрай В.М. Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: основні поняття дослідження. *Інноватика у вихованні*. 2020. 11 (2). С. 48–55.